

Mediacja szkolna- alternatywna metoda wychowawcza?

/fragment artykułu przesłany do druku przez Akademię Pedagogiki Specjalnej w Warszawie/

Celem przeprowadzonego badania było określenie stosunku ofiar i sprawców przemocy w szkole wobec mediacji sądowej.

W badaniu posłużono się metodą sondażu diagnostycznego oraz dwoma technikami:

- Skalą „A” i „O” K. Kmiecik-Baran (2000, s.94);
- Ankietą własnej konstrukcji dotyczącą wiedzy i opinii respondentów na temat mediacji sądowej.

Badania przeprowadzono w II klasach szkoły zawodowej i technikum z woj. lubelskiego.

W skład grupy badawczej weszło 53 uczniów. W pierwszym etapie badania wskazano agresorów (14 osób) i ofiary (12 osób) agresji szkolnej. 33,3% ofiar oraz 43% agresorów mieszka w mieście. Około 80% badanych uczniów wychowuje się w rodzinach pełnych. 5 uczniów z grupy 26-osobowej weszło w konflikt z prawem (9,4%). 3 osoby karane okazały się być ofiarami przemocy, 2 – sprawcami przemocy.

Pierwszą interesującą kwestią było ustalenie, czy badani wiedzą, czym jest mediacja. 9 uczniów, w tym 5 agresorów i 4 ofiary nie umiały zdefiniować pojęcia. Natomiast odpowiedzi, które pojawiły się można ocenić jako trafne i adekwatne. Uczniowie pisali, że mediacja jest to:

- „pośredniczenie w sporze mające na celu dojście do porozumienia”;
- „sposób pomocy w rozstrzygnięciu jakiegoś sporu”;
- „doprowadzenie do spokoju między dwoma osobami”;
- „udzielanie się osoby bezstronnej, osoby trzeciej, np. przy kłótni dwojga ludzi”;
- „rozstrzygnięcie konfliktu przez trzecią osobę” itp.

W związku z tym, że niektórzy uczniowie nie wiedzieli, co oznacza pojęcie „mediacja” ankieter krótko omówił podstawowe zasady mediacji, przebieg procesu.

Na pytanie „Czy uczestniczyłeś w mediacjach sądowych?” 28, 6% ankietowanych agresorów i 8,3% ofiar odpowiedziało twierdząco. Uzasadniając swoje odpowiedzi, twierdzili, iż w roli mediatora stanęli w trakcie bójki kolegów (2 osoby), godzenia znajomych (3 osoby).

W kolejnych pytaniach ankiety badani uczniowie mieli wyrazić swój stosunek do mediacji w kontekście konkretnych sytuacji.

SYTUACJA 1.

„Ktoś ukradł Ci samochód. Sprawcę złapała policja. Chciałbyś uczestniczyć w mediacji, czy wolałbyś aby sędzia ukarał złodzieja. Dlaczego? Jeśli zdecydowałbyś się na mediację, jakiego zadośćuczynienia oczekiwałbyś?”

Tabela .

Kradzież samochodu – postępowanie sądowe – mediacyjne?

Skierowanie sprawy do mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
TAK	5	35,7	4	33,3
NIE	9	64,3	8	66,7
Ogółem	14	100	12	100

35,7 % agresorów oraz 33,3 % ofiar przemocy chciałoby uczestniczyć w mediacji. Osoby te stwierdziły, że domagałyby się odszkodowania finansowego (agresorzy), zwrotu samochodu i przeprosin (ofiary). Ci badani, którzy opowiadali się za postępowaniem sądowym oczekiwali tego samego, co zostało wymienione przy postępowaniu mediacyjnym. Najważniejsze jest jednak to, że to sędzia wydałby wyrok, zastosowałby karę.

SYTUACJA 2.

„Pijany kierowca potrącił bliską Ci osobę. Jest ona w szpitalu. Jeśli mógłbyś wybierać, chciałbyś uczestniczyć w mediacji, czy wolałbyś aby sędzia ukarał sprawcę. Dlaczego? Jeśli zdecydowałbyś się na mediację, jakiego zadośćuczynienia oczekiwałbyś?”

Tabela .

Wypadek samochodowy – postępowanie sądowe – mediacyjne?

Skierowanie sprawy do mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
TAK	3	21,4	-	-
NIE	11	78,6	12	100
Ogółem	14	100	12	100

W drugim z opisanych przypadków 3 osoby (agresorzy) uznały, że mediacja jest właściwym sposobem rozwiązania sprawy. Nie podały one jednak argumentów na poparcie

swojego stanowiska. Pozostali badani oczekiwaliby sprawiedliwego wyroku sądu (odszkodowania dla osoby potrąconej, kary pozbawienia wolności, odebrania prawa jazdy).

SYTUACJA 3.

„Pobiteś kogoś będąc pod wpływem alkoholu. Chciałbyś uczestniczyć w mediacji, czy wolałbyś aby sędzia ukarał złodzieja. Dlaczego? Jeśli zdecydowałbyś się na mediację, jakie zadośćuczynienie zaproponowałbyś?”

Tabela . Pobicie - postępowanie sądowe – mediacyjne?

Skierowanie sprawy do mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
TAK	6	42,9	2	16,7
NIE	8	57,1	10	83,3
Ogółem	14	100	12	100

W sytuacji pobicia, 42,9 % agresorów oraz 16,7 % ofiar przemocy zdecydowałoby się na uczestnictwo w mediacji. Uczniowie, którzy wybrali postępowanie sądowe uznali, że z mediacją wiąże się zbyt dużo stresu, nie mieliby nic na swoją obronę. Według 3 osób jest to sytuacja nieprawdopodobna, gdyż są abstynentami.

SYTUACJA 4.

„Na dyskotecce ktoś dosypuje Ci narkotyk do soku. Pod wpływem działania środka włamujesz się do czyjś samochodu. Policja łapie Cię na gorącym uczynku. Chciałbyś uczestniczyć w mediacji, czy wolałbyś aby sędzia ukarał złodzieja. Dlaczego? Jeśli zdecydowałbyś się na mediację, jakie zadośćuczynienie zaproponowałbyś?”

Tabela . Włamanie - postępowanie sądowe – mediacyjne?

Skierowanie sprawy do mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
TAK	10	71,4	8	66,7
NIE	4	28,6	4	33,3
Ogółem	14	100	12	100

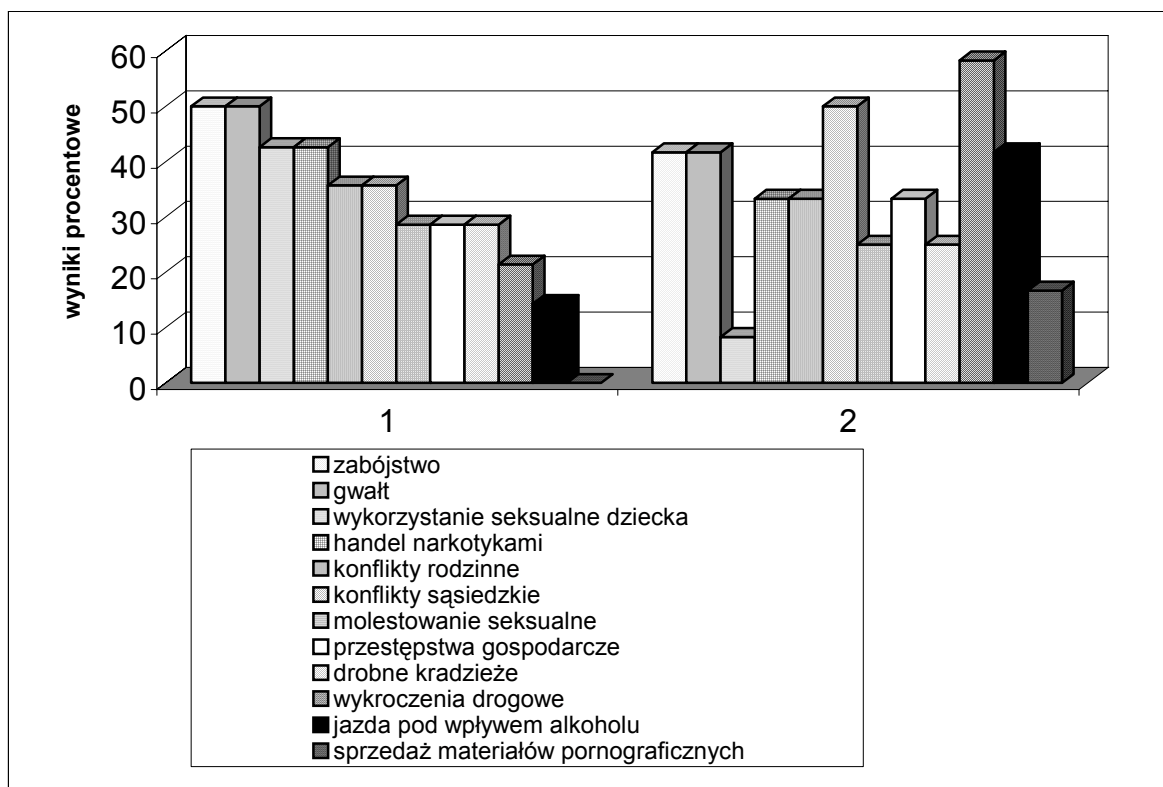
Badani postawieni w roli ofiary, a następnie – sprawcy czynu zabronionego w większości wybraliby mediację. Chcieliby oni udowodnić swoją niewinność, gdyż nie mogli panować nad

swoim zachowaniem. 8 uczniów zdecydowanie wolałoby uczestniczyć w postępowaniu sądowym (28,6 % agresorów oraz 33,3 % ofiar przemocy).

Badani uczniowie wymienili rodzaje spraw, które według nich powinny być rozwiązywane na drodze postępowania mediacyjnego. Dane zawarto w tabeli oraz na wykresie.

Tabela . Sprawy, które kwalifikują się do mediacji

Rodzaj przestępstwa	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
Zabójstwo	7	50	5	41,7
Gwałt	7	50	5	41,7
Wykorzystanie seksualne dziecka	6	42,6	1	8,3
Handel narkotykami	6	42,6	4	33,3
Konflikty rodzinne	5	35,7	4	33,3
Konflikty sąsiedzkie	5	35,7	6	50
Molestowanie seksualne	4	28,6	3	25
Przestępstwa gospodarcze	4	28,6	4	33,3
Drobne kradzieże	4	28,6	3	25
Wykroczenia drogowe	3	21,4	7	58,3
Jazda samochodem pod wpływem alkoholu	2	14,3	5	41,7
Sprzedaż materiałów pornograficznych	-	-	2	16,7

Badani agresorzy uznali, że przestępstwa takie jak: zabójstwo, gwałt, wykorzystanie seksualne dziecka oraz handel narkotykami powinny być omawiane w ramach mediacji. Ofiary przemocy wymieniły w tej grupie wykroczenia drogowe, konflikty sąsiedzkie, zabójstwo, gwałt.

Najmniej osób wskazało na jazdę samochodem pod wpływem alkoholu (agresorzy) oraz wykorzystanie seksualne dziecka (ofiara).

Ankietowani wskazali na kilka zalet i wad mediacji. Dane zawierają tabele.

Tabela . Zalety postępowania mediacyjnego

Zalety mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
Możliwość rozwiązania konfliktu bez udziału sądu	1	7,1	1	8,3
Możliwość dojścia do porozumienia	4	28,6	1	8,3
Sprawiedliwy wynik	1	7,1	2	16,7
Brak zalet	3	21,4	2	16,7
Nie wiem	5	35,8	6	50
Ogółem	14	100	12	100

Tabela . Negatywne aspekty postępowania mediacyjnego

Wady mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
Nie zawsze można dojść do porozumienia bez udziału sądu	1	7,1	-	-
Brak wad	4	28,6	6	50
Nie wiem	9	64,3	6	50
Ogółem	14	100	12	100

Jak wynika z uzyskanych odpowiedzi respondentów, większość z nich nie potrafiła wskazać ani zalet (35,8% agresorów; 50% ofiar przemocy) ani wad mediacji (64,3% agresorów; 50% ofiar przemocy). Zaletą postępowania mediacyjnego najczęściej wymienioną była możliwość dojścia skłóconych stron do porozumienia (28,6% agresorów; 8,3% ofiar przemocy).

Badani mieli możliwość wykreowania sylwetki idealnego mediatora. Z listy zaprezentowanych cech wybrali te, które powinni posiadać pośrednicy.

Tabela. Pożądane cechy mediatora

Cechy mediatora	Agresorzy (M)	Ofiary przemocy (M)
Szacunek dla innych	4	5

Cierpliwość	4,7	4
Inteligencja	4,7	4,5
Odpowiedzialność	5,3	4,3
Opanowanie	6	6,9
Zdyscyplinowanie	6	5
Tolerancyjność	6,5	6,1
Odwaga	6,5	5,6
Uczciwość	7,2	8,9
Zrównoważenie	7,4	8,1
Prawdomówność	9,3	10,5
Otwartość	9,9	9,1

Uzyskane średnie wyniki wskazują na najczęściej wybierane przez uczniów cechy mediatora. Są to: uczciwość, prawdomówność, zrównoważenie i otwartość. Najrzadszymi odpowiedziami są: cierpliwość i inteligencja.

Uczniowie zapytani o to, czy w przyszłości chcieliby zostać mediatorami w decydującej większości odpowiedzieli, że nie. Tylko 2 osoby chciałyby pełnić rolę pośrednika ze względu na to, że lubią pomagać innym ludziom (1 agresor, 1 ofiara przemocy). Pozostali argumentowali swoją odpowiedź tym, że nie chcieliby być w centrum zainteresowania innych, nie posiadają odpowiednich predyspozycji, jest to za bardzo stresująca praca, funkcja jest zbyt odpowiedzialna, mają inne zainteresowania.

Ostatnie interesujące ankietera pytanie dotyczyło określenia źródła wiedzy na temat mediacji.

Tabela. Źródła informacji o mediacji

Źródła informacji o mediacji	Agresorzy		Ofiary przemocy	
	N	%	N	%
Nauczyciele	4	28,6	2	16,7
Rodzice	2	14,3	1	8,3
Telewizja	2	14,3	-	-
Koledzy	2	14,3	2	16,7
Internet	2	14,3	2	16,7
Książki	1	7,1	-	-
Prasa	1	7,1	-	-
Ankieter	8	57,1	9	75

Wiedza uczniów na temat mediacji w około 60% pochodzi od ankietera, a w 20% od nauczycieli. Najmniej badanych wskazało na książki (1 osoba), prasę (1 osoba), telewizję (2 osoby).

Podsumowując uzyskane wyniki badania należy stwierdzić, że połowa respondentów jest albo agresorami albo ofiarami przemocy. Z tego blisko 10% weszło w konflikt z prawem.

Uczniowie trafnie definiują pojęcie „mediacja sądowa”, przenosząc je na grunt życia codziennego (ich nieformalne uczestnictwo w mediacjach między rówieśnikami). Należy jednak podkreślić, że dotyczy to częściej agresorów.

Stawiając respondentów w określonych sytuacjach okazało się, że bardziej przychylni postępowaniu mediacyjnemu są osoby stosujące przemoc wobec innych. Warto zaznaczyć, iż znaczna większość badanych wolałaby uczestniczyć w postępowaniu sądowym. Wyjątek stanowi sytuacja dotycząca włamania respondentów do samochodu pod wpływem narkotyku. Większość badanych chciałaby wziąć udział w mediacji. Oczekiwaliby oni stworzenia im możliwości wykazania swojej niewinności. Czy w sytuacji bycia ofiarą zaufanie wobec mediatora jest większe niż wobec sądu?

Ankietowani wskazali rodzaje przestępstw, które według nich powinny być objęte mediacją. Prawnie, wymienione przestępstwa nie są rozstrzygane w toku mediacji. Ponadto zdecydowana większość nie potrafiła wskazać na wady i zalety postępowania mediacyjnego.

Preferowanymi cechami mediatorów okazały się być: prawdomówność, uczciwość, zrównowazenie oraz otwartość. Dwoje uczniów rozważałoby możliwość zostania mediatorami w przyszłości.

Uzyskane wyniki można tłumaczyć w kontekście odpowiedzi otrzymanych w ostatnim pytaniu ankiety. Braki lub nieprawidłowości w odpowiedziach uczniów wynikają z niedostatku wiedzy na temat mediacji. Około 60 % badanych usłyszało o mediacji od ankietera. Satisfakcjonuje jednak fakt, że niektórzy nauczyciele przekazują swoim wychowankom informacje dotyczące postępowania mediacyjnego.

W aspekcie przeprowadzonego badania można stwierdzić braki uczniów w zakresie wiedzy o mediacji. Większą świadomością mediacyjną wykazali się agresorzy w porównaniu z ofiarami przemocy.

Nota o autorze. Agnieszka Lewicka – absolwentka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Pedagog specjalny w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej, tyflopedagogiki, oligofrenopedagogiki. W 2004 roku otrzymała tytuł doktora w zakresie nauk pedagogicznych: specjalność – pedagogika specjalna.

Pracownik dydaktyczno-naukowy w Zakładzie Pedagogiki Resocjalizacyjnej UMCS oraz Pracowni Psychopedagogiki Resocjalizacyjnej APS w Warszawie.

Zainteresowania naukowe koncentrują się wokół kształtowania empatii (autor programu eksperymentalnego „trening empatii”), zagadnień pedagogiki resocjalizacyjnej oraz mediacji.

Od kilku lat mediator sądowy wpisany na listę w sprawach karnych i nieletnich.

Autor programu mediacji szkolnej, wprowadzanego w gimnazjach w Lublinie.

Od 3 lat kierownik Studiów Podyplomowych w zakresie Mediacji Szkolnej i Sądowej UMCS w Lublinie.